

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 15.07.2004
KOM(2004)431 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Natura 2000 finansavimas

{SEK(2004)770}

{SEK(2004)771}

TURINYS

1.	Įžanga	3
2.	<i>Natura 2000</i>	4
2.1.	<i>Natura 2000</i> tinklas – esama būklė ir kelias pirmyn.....	4
2.2.	<i>Natura 2000</i> valdymas – sąnaudos ir nauda	5
3.	Kuriant bendro Bendrijos finansavimo struktūrą.....	6
3.1.	Bendras <i>Natura 2000</i> tinklo Bendrijos finansavimas– – teisinis pagrindas	7
3.2.	ES finansavimo instrumentai – šiuo metu taikomas bendras finansavimas.....	7
4.	Išvados ir tolimesni veiksmai.....	8

1. IŽANGA

Europos Vadovų Tarybos susitikime, kuris įvyko 2001 m. birželio mėn.¹ Geteborge, Europos valstybių ir vyriausybių vadovai prisiėmė įsipareigojimą sustabdyti Europos Sąjungos biologinės įvairovės nykimą, pasiryždami šį uždavinį įgyvendinti iki 2010 metų. Saugojamų teritorijų tinklas *Natura 2000*, kurį sudaro pagal Bendrijos Buveinių ir Paukščių direktyvas saugojamomis įvardytos teritorijos yra kertinis Bendrijos veiklos išsaugojant biologinę įvairovę pagrindas. Nepaprastai svarbu užtikrinti, kad Geteborge prisiimti įsipareigojimai būtų įvykdyti.

Nepaisant to, kad biologinės įvairovės svarbą visuomenė pripažįsta, ir to, kad pateikti ekonominiai argumentai aplinkos išsaugojimo naudai yra pakankamai svarūs, iki šiol ES ir valstybių narių lygmenyje taikytos priemonės nebuvo pakankamos. Bendra Europos biologinės įvairovės būklė yra nepatenkinama, ir ji nuolat blogėja². Europos aplinkos agentūra pateiktoje trečiojoje aplinkos įvertinimo ataskaitoje³ (2003) teigė, kad „*svarbioms ekosistemoms ir toliau gresia išnykimo pavojus*“, nors „*kai kurių atskirų rūšių populiacijų tendencijos yra įvairios – kai kurios rūšys, kurioms anksčiau buvo iškilęs išnykimo pavojus, dabar atsigauna, kitos nyksta nerimą keliančiu tempu [ir] pastebima, kad toks pavojus yra iškilęs ir anksčiau plačiai paplitusioms rūšims*“. Bendrija yra pripažinusi, kad biologinės įvairovės apsauga nėra vien tik pasirinkimo reikalas; veikiau tai nepaprastai svarbus darnaus vystymosi užtikrinimo elementas. Valstybių vadovų ir vyriausybių Geteborge prisiimti įsipareigojimai sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, užsibrėžiant šį tikslą pasiekti iki 2010 metų, yra pripažįstami nepaprastai svarbiu Europos darnaus vystymosi strategijos elementu⁴ ir yra plėtojami Šeštojoje Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programą (2002–2012)⁵, kurioje gamta ir biologinė įvairovė pripažįstamos prioritetinėmis sritimis, kuriose būtina imtis veiksmų. Pagrindiniai Šeštojoje programoje apibrėžti veiksmai yra Bendrijos biologinės įvairovės strategijos⁶ ir veiksmų planų⁷ bei gamtos direktyvų⁸ įgyvendinimas, ypač saugomų teritorijų tinklo – *Natura 2000* tinklo – steigimas⁹. Tam ir toliau bus būtina Bendrijos pagalba užtikrinant finansinę paramą, kuri skatintų subalansuotą teritorijų naudojimą bei tvarkymą.

¹ Geteburgo Europos Tarybos pirmininkaujančios valstybės išvados, 2001 m. birželio 15–16 d.

² Europos aplinka. Dobris įvertinimas. 1999. Europos aplinkos agentūra. 29 skyrius.

³ Europos trečiasis aplinkos apsaugos įvertinimas. Aplinkos apsaugos įvertinimo ataskaita Nr. 10. Europos aplinkos agentūra, 2003, 11 skyrius.

⁴ Komisijos komunikatas. Darni Europa vardan geresnio pasaulio: Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategija. KOM(2001)264 galutinis.

⁵ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1600/2002/EB, nustatantis šeštąją Bendrijos aplinkos apsaugos programą (OL L 242, 2002 9 10, p.1).

⁶ KOM(1998)42 galutinis.

⁷ KOM(2001)162 galutinis, I–V tomai.

⁸ Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 103, 1977 4 25, p.1) ir 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992 7 22, p. 7) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 1997 m. spalio 27 d. Tarybos direktyva 97/62/EB, derinančia su technikos ir mokslo pažanga Direktyvą 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 305, 1997 11 8, p.42)

⁹ „...sukuriant *Natura 2000* tinklą bei įgyvendinant būtinus techninius ir finansinius dokumentus ir priemones, kurių reikia tinklui visiškai įgyvendinti bei apsaugoti rūšis, nepriskiriamas *Natura 2000* tinklo teritorijoms, tačiau saugomas pagal direktyvų dėl buveinių ir paukščių reikalavimus“. Sprendimo

Buveinių direktyvoje (92/43/EEB) taip pat yra sprendžiamas *Natura 2000* Bendrijos bendro finansavimo klausimas. Kaip teigiama viename konstatuojamosios dalies punkte, „kadangi pripažįstama, kad priėmimas priemonių, skirtų skatinti Bendrijos svarbos prioritetinių natūralių buveinių ir prioritetinius rūšių apsaugą, yra bendra visų valstybių narių pareiga; kadangi vis dėlto kai kurioms valstybėms narėms tai gali būti per didelė finansinė našta, nes, viena vertus, tokios buveinės ir rūšys Bendrijoje yra nevienodai pasiskirsčiusios, kita vertus, principas „moka teršėjas“ gamtos apsaugos atveju gali būti taikomas tik gana ribotai. Kadangi dėl to susitarta, kad šiuo išskirtiniu atveju turėtų būti teikiamas bendras Bendrijos finansavimas, Bendrijos sprendimais numčius skirtų išteklių ribas“. Direktyvos 8 straipsnis numato, kad tinklui turi būti skiriamas bendras Bendrijos finansavimas (2 priedas).

Taryba ir Parlamentas yra priėmę rezoliucijas dėl tinkamos Bendrijos finansinės paramos *Natura 2000* tinklo sukūrimui. Parengti atsakymus į šiuos prašymus Komisijai padėjo ekspertų darbo grupė, sudaryta iš valstybių narių ir įvairių suinteresuotų grupių atstovų. Grupės ataskaita, kuri buvo pateikta Komisijai 2002 m. gruodžio¹⁰ mėn., kiekybiškai įvertino *Natura 2000* sukūrimo finansavimo poreikius, persvarstė iki šiol Bendrijos ištekliais vykdytą finansavimą, apibrėžė ir aptarė įvairias Bendrijos bendro finansavimo alternatyvias galimybes. Remdamasi ataskaitose išvadomis, Komisija išsiuntinėjo klausimynus visoms penkiolika ES valstybių narių ir naujosioms valstybėms narėms, siekdama gauti išsamesnių duomenų apie galimas sąnaudas.

2. *NATURA 2000*

2.1. *Natura 2000* tinklas – esama būklė ir kelias pirmyn

Natura 2000 yra Europos ekologinis tinklas, įsteigtas pagal Buveinių direktyvą. Ženklios pažangos kuriant *Natura 2000* tinklą buvo pasiekta, kai valstybės narės paskyrė daugiau nei 18 000 vietovių, kuriose galima buvo steigti specialias saugomas teritorijas. Šiandien tinklo teritorija apima 63,7 mln. hektarų plotą, į kurį įeina ir nemaža 7,7 mln. hektarų jūros teritorija, tinklo apimama sausumos teritorija (maždaug 56 mln. hektarų) sudaro apie 17,5% bendros 15 ES– šalių sausumos teritorijos. Dabar, kai tinklas jau beveik baigtas kurti, būtina daugiau dėmesio skirti aktyviems tinklo tvarkymo darbams, tinklo ilgalaikiai apsaugai, ir užtikrinti, kad būtų pasiekti kuriant tinklą numatyti ekonominiai ir socialiniai tikslai. Tai savo ruožtu iškelia klausimus dėl galimybių rasti pakankamus finansavimo šaltinius visuose lygmenyse, kurie leistų užtikrinti, kad *Natura 2000* taptų dinamiška ES biologinės įvairovės strategijos dalimi. Investicijos, kurios padeda skatinti subalansuotą teritorijų naudojimą, atverti teritorijas lankytojams yra ypač svarbios realizuojant tinklo galimybes sukurti reikiamą įnašą į vietos ekonomikos plėtrą.

Natura 2000 tinklo sukūrimas yra labai reikšmingas pasiekimas. Labai svarbu, kad dabar, kai teritorijų paskelbimo saugojamomis procesas yra beveik užbaigtas, daugiau dėmesio būtų skiriama šių teritorijų tvarkymui. Dauguma valstybių narių jau pradėjo rengti teritorijų tvarkymo planus, kurie turėtų būti parengti per ateinančius 2–3 metus. Kad planai būtų

Nr. 1600/2002/EB, nustatančio šeštąją Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programą 6 straipsnio 2 dalies a punktą.

¹⁰

Skelbta internete: http://europa.eu.int/comm/environment/nature/natura_articles.htm

įgyvendinti, būtina išspręsti klausimus dėl galimybės sukaupti pakankamus finansinius ir kitokius reikalingus išteklius.

2.2. *Natura 2000* valdymas – sąnaudos ir nauda

2.2.1. Finansiniai poreikiai

Buveinių direktyvos nuostatos aiškiai apibrėžia, kad už *Natura 2000* teritorijų tvarkymą yra atsakingos pačios valstybės narės. Praktiškai šias pareigas daugumoje valstybių narių yra pavesta atlikti nacionalinėms arba regioninėms aplinkos apsaugos agentūroms; federacinėse valstybėse ši atsakomybė tenka regioninėms valdžios institucijoms.

Natura 2000 tinklo finansavimo poreikiai yra susiję su įvairiomis plataus masto priemonėmis, kurias būtina įgyvendinti norint užtikrinti veiksmingą aplinkos apsaugą. Tokios priemonės taip pat apima veiksmus, kuriais visuomenė skatinama naudotis atitinkamomis teritorijomis ir patekti į jas taip, kad tai nesutrukdytų pasiekti aplinkos išsaugojimo tikslų. Tokie veiksmai gali būti susiję su vienkartinėmis investicijomis, tokiomis kaip žemės įsigijimas arba pažeistų buveinių arba jų savybių atkūrimas, arba tai gali būti ilgesnį laikotarpį įgyvendinami veiksmai, tokie kaip nuolat vykdoma aktyvi augmenijos ar kitų žemės savybių išsaugojimas, teritorijų ar gyvūnų rūšių stebėseną. Tokia veikla gali būti susijusi su tiesiogiai vietoje vykdomais veiksmais arba su platesnio masto teritorijos tvarkymo darbais, sąmoningumo ugdymu, kuriuo siekiama užtikrinti, kad teritorijos ir jų ypatingos savybės būtų apsaugotos nuo pačių įvairiausių vietinio ar labiau strateginio pobūdžio poveikį darančių veiksnių. Išsamus priemonių ir veiksmų, būtinų *Natura 2000* tinklui sukurti ir jį valdyti yra pateiktas 3 priede. Būtinus įgyvendinti veiksmus galima būtų suskirstyti į keturias kategorijas. Toks suskirstymas į kategorijas yra naudingas toliau vertinant sąnaudas ir galimybes užtikrinti jų finansavimą.

2.2.2. Natura 2000 tinklo sąnaudų apskaičiavimas

Steigiant *Natura 2000* tinklą išlaidas patyrė pačios įvairiausios grupės. Jeigu užstatymo teisės yra apribojamos, žemės kainos gali sumažėti (nors kaimyninėse teritorijose žemės kainos gali ir išaugti). Dėl *Natura 2000* gali būti ribojama ūkininkavimo praktika ir žvejybos pastangos, buvo nustatyta, kad dėl *Natura 2000* iškyla problemos transporto ir statybos sektoriams. *Natura 2000* tinklo sukūrimas daro poveikį kasybos ir miškininkystės veiklai tinklo teritorijose, kai yra nustatomi tam tikri apribojimai tokią veiklą vykdyti, arba kai dėl būtinų pakeitimų, tokią veiklą vykdančys subjektai patiria papildomas išlaidas. Teises užsiimti kasybos ir (arba) gavybos veikla tikriausiai turės išpirkti valstybė, o kompensacijas už negautas pajamas tikriausiai reikės išmokėti miškų savininkams. Kadangi tinklas užima pakankamai didelę teritoriją, t.y. maždaug 60 mln. ha, arba apie 17,5% iš 15 valstybių narių sudarytos ES teritorijos. 8 priede pateiktoje analizėje į šias išlaidas nėra atsižvelgiama, išskyrus tuos atvejus, kai tokios išlaidos yra laikomos *Natura 2000* tinklo valdymo sąnaudų sudedamąja dalimi.

Rengdama toliau apibūdintas sąnaudų sąmatas, Komisija rėmėsi ekspertų darbo grupės ataskaita ir valstybių narių pateiktais atsakymais į klausimą. Remiantis atsakymais į klausimą buvo apskaičiuota, kad bendros metinės 15 ES valstybių narių išlaidos sudarys 3,4 mlrd. €. Dešimties stojančiųjų į ES valstybių išlaidoms apskaičiuoti ši suma buvo ekstrapoliuota, ir gautas rezultatas parodė, kad kiekvienos naujosios valstybės narės metinės

išlaidos sudarys nuo 0,63 mlrd. € iki 1,06 mlrd. €, taigi visos prasiplėtusios ES bendros išlaidos sudarys 4,0–4,4 mlrd. € per metus. Tačiau naujų valstybių narių atžvilgiu atlikti apskaičiavimai gali būti kritikuojami dėl juos pagrįsti naudotų prielaidų.

Atsižvelgus į iškilusius klausimus dėl pirmųjų apskaičiavimų patikimumo ir palyginamumo, 2003 m. birželio mėn. valstybėms narėms ir šalims kandidatėms buvo išsiųsti nauji klausimynai, kuriose buvo prašoma pateikti išsamesnius duomenis ir pagrįsti duomenų prognozes. Pagal naujus apskaičiavimus, kurie buvo atlikti išanalizavus surinktą informaciją, 25 ES šalių metinės išlaidos sudarys 6,1 mlrd. € (8 priedo 3 lentelė). Šiame komunikate remiamasi prielaida, kad 6,1 mlrd. € išlaidų sąmata yra pati patikimiausia. Ji gali ir turėtų būti toliau tikslinama. Valstybių narių bus prašoma persvarstyti savo pateiktus duomenis naudojant bendru susitarimu patvirtintus išlaidų apskaičiavimo metodus. Tikėtina, kad per artimiausius metus laukiama pažanga rengiant tvarkymo planus sukurs tvirtą pagrindą, kuriuo remiantis galima bus atlikti tikslesnius sąmatų apskaičiavimus.

2.2.3. Gaunama nauda

Biologinės įvairovės apsaugojimas įgyvendinant *Natura 2000* tinklą gali būti labai naudingas tiek ekonominiu, tiek socialiniu požiūriu. *Ekonominė nauda* gaunama kuriant naujas ekosistemos paslaugas (pvz., vandens valymas ir tiekimas, apsauga nuo dirvos erozijos), maisto ir medienos produktų tiekimas, teritorijoje vykdomas arba su teritorija susijusi veikla, tokia kaip turizmas¹¹, mokymas ir švietimas, produktų pardavimas tiesiogiai iš *Natura 2000* teritorijų. Tai gali sudaryti galimybes vietovėms gauti nemažas pajamas, sukurti naujas darbo vietas, arba tai gali būti naudinga platesnės regioninės plėtros požiūriu (4 priedas). *Socialinę naudą* sukuria didesnis užimtumo lygis bei įvairesnės galimybės vietos gyventojams, kurios užtikrina ekonominį stabilumą bei geresnes gyvenimo sąlygas, kultūros (ir gamtos) paveldo apsauga, naujos aplinkosauginio švietimo, poilsio, sveikatingumo ugdymo bei pramogų galimybės.

Nors ES lygiu gaunama nauda išsamiau ir nebuvo nagrinėta, kai kurie platesnio masto tyrimai, kuriais buvo siekiama įvertinti mūsų gamtos paveldo išsaugojimo naudą, leidžia suprasti jos reikšmę. Išsamus įvairios suteikiamos naudos, pavojų ir būtinų nuolaidų įvertinimas gali pademonstruoti, kaip *Natura 2000* teritorija gali tapti vietos ekonomikos darnaus vystymosi varomąja jėga ir padėti išsaugoti vietos kaimo bendruomenes. Išsamus šių klausimų išnagrinėjimas vedant dialogą su visomis suinteresuotomis šalimis yra pagrindinė prielaida sėkmingam *Natura 2000* tinklo sukūrimui ir jo integracijai į platesnę besiplečiančios Europos Sąjungos socialinę ir ekonominę aplinką.

3. KURIANT BENDRO BENDRIJOS FINANSAVIMO STRUKTŪRĄ

Bendras *Natura 2000* finansavimas ES lygiu yra pateisinamas dėl kelių priežasčių. Viena vertus, turtingesnės biologinės įvairovės sukuriama nauda plačiau naudojama visoje Sąjungoje, o susijusias sąnaudas padengia turtingiausią ir labiausiai išvystytą biologinę įvairovę turinčios valstybės narės, kurių teritorijos yra labiausiai apsaugotos, kaip yra

¹¹ Europos Komisija (2003) „Gamtos ir kultūros paveldo panaudojimas plėtojant subalansuotą turizmą netradicinėse turizmo vietovėse“ („Using natural and cultural heritage to develop sustainable tourism in non-traditional tourism destinations.”).

pripažįstama Buveinių direktyvos konstatuojamoje dalyje. Kita vertus, integravus principus dėl aplinkos ir regioninės, žemės ūkio ir kaimo plėtros politikas, atsirastų prielaidos, kad šios politikos duos tam tikrą įnašą į *Natura 2000* finansavimą vienu metu pritraukdamos kelis ES finansinių instrumentų paramą. Nereikėtų pamiršti, kad *Natura 2000* ne tik yra labai reikšmingas veiksnys įgyvendinant ES aplinkos politiką – tinklas gali padėti pasiekti regionine ir žemės ūkio/kaimo plėtros politika apibrėžtą tikslų.

Ekspertų grupės ataskaitoje buvo įvertintos 3 bendro finansavimo galimybės:

- panaudojant esamus ES fondus (konkrečiai, Kaimo plėtros, struktūriniai ir sanglaudos fondai, ir LIFE–Nature);
- plečiant ir atnaujinant LIFE–Nature instrumento galimybes, kad jis taptų pagrindiniu finansavimo užtikrinimo mechanizmu.
- sukuriant naujus išimtinai *Natura 2000* skirtus finansinius instrumentus.

Nemažai suinteresuotų grupių yra išreiškusios susirūpinimą, kad šiuo metu taikomi finansiniai instrumentai nėra pakankami arba jų taikymo sritis pernelyg siaura, kad jų pagalba galima būtų užtikrinti pakankamą bendrą *Natura 2000* tinklo finansavimą. Iki šiol sukaupta patirtis rodo, kad šiuo metu galiojančių finansinių instrumentų panaudojimui yra tam tikri apribojimai. Toliau pateiktame skyrelyje yra trumpai apžvelgiama iki šiol sukaupta bendro finansavimo mechanizmų panaudojimo patirtis, o vėliau įvertinamos galimos alternatyvos ateityje.

3.1. Bendras *Natura 2000* tinklo Bendrijos finansavimas –teisinis pagrindas

Buveinių direktyvoje (2 priedas) yra aiškiai pripažįstama, kad išimtiniais atvejais, kai *Natura 2000* tinklo sukūrimo finansinė našta gali tapti pernelyg sunkia valstybėms narėms, ypač toms, kuriose yra didelė Bendrijai svarbių gyvūnų rūšių ir buveinių koncentracija, yra būtina Bendrijos parama skiriant bendrą finansavimą per Bendrijos finansavimo instrumentus. Kaip matyti iš 1 priedo 1 lentelės, atskiros valstybės narės labai nevienodai yra paskyrusios teritorijas, kurias galima laikyti saugojamomis. Todėl 8 straipsnyje numatoma, kad valstybei narei paprašius, priemonėms, reikalingoms efektyviai apsaugoti paskirtoje teritorijoje esančias buveines ir gyvūnų rūšis, gali būti skiriamas bendras Bendrijos finansavimas. Tačiau 8 straipsnyje nėra konkrečiai nurodoma, kokios rūšies bendras Bendrijos finansavimas gali būti skiriamas šiam tikslui.

Siekdamos pasinaudoti bendru Bendrijos finansavimu įvairioms sąnaudoms, susijusioms su paskirtųjų *Natura 2000* teritorijų (5 priedas) tvarkymu, valstybės narės naudojosi pačiais įvairiausiai šiuo metu prieinamais ES finansavimo šaltiniais. Iki šiol šiems tikslams buvo naudojamos lėšos, kurias skyrė struktūriniai fondai (ypač ERPF, EŽŪOGF Orientavimo skyrius tam tikruose regionuose, bei INTERREG LEADER iniciatyvos), Sanglaudos fondas, EŽŪOGF Garantijų skyrius (kaimo plėtros priemonėms bei papildomoms priemonėms finansuoti) ir LIFE (ypač LIFE–Nature).

3.2. ES finansavimo instrumentai – šiuo metu taikomas bendras finansavimas

Iš šių instrumentų gautos lėšos sudarė galimybes patenkinti *Natura 2000* tinklo valdymo ir investicijų finansavimo poreikius (6 priede yra išdėstytos *Natura 2000* finansavimo pagal Kaimo plėtros nuostatas galimybės). Nors ES skiria finansavimą, už *Natura 2000* įgyvendinimą yra atsakingos valstybės narės. Taigi, kurdamos savo finansavimo programas,

valstybės narės nusprendė, kaip optimaliausiai įtraukti *Natura 2000* finansavimo klausimus į savo nacionalines strateginio planavimo, struktūrinės ir kaimo plėtros programas, bei kitas plėtros iniciatyvas, tokias kaip LEADER ir INTERREG, arba Sanglaudos fondo veiklą.

Valstybės narės įvairiai šiomis galimybėmis pasinaudojo iš esmės dėl dviejų priežasčių. Pirma, ne visos valstybės narės gali pasinaudoti visais finansavimo instrumentais (tokiais kaip Sanglaudos fondas), arba ištekliais (I tikslo regionai). Antra, valstybės narės gali savo nuožiūra pasiūlyti programas, kurios geriausiai atspindėtų jų specifinį strateginį požiūrį, ir prioritetines sritis naudojant visus instrumentus. Todėl iki šiol *Natura 2000* finansavimas buvo ne prievolė, o savo nuožiūra įgyvendinama galimybė.

Iki šiol daugiausia tos valstybės narės, kurių teritorijose yra regionai, gaunantys pagalba kaip I tikslo regionai, savo programose numatė įvairias su *Natura 2000* tinklo valdymu susijusias iniciatyvas. Finansavimas šiuose regionuose buvo skiriamas atsižvelgus į tai, kad *Natura 2000* tinklas jose apėmė gana didelę teritoriją, į regiono ekonominę padėtį ir į numatomą tokių sąnaudų įnašą į bendrą regiono ekonominę plėtrą. Kai kurios šalys (pvz., Graikija ir Portugalija) laikėsi programinės strategijos, kuri joms sudarė galimybes kurti tinklą, remti projektus kuriais siekiama stiprinti administracinius bei vadybinius gebėjimus ir teikti informaciją. Kitos (pvz., Italija) susidūrė su sunkumais nustatant ir pasirenkant tinkamas priemones jų regioninėms veiklos programoms įgyvendinti. Tai parodo, kad būtinas išsamus strateginis planavimas, grindžiamas programiniu požiūriu. Be to, iki šiol vos kelios valstybės narės yra pasinaudojusios kaimo plėtrai skiriamais ištekliais. Kai kurios Vokietijos žemės, Italijos ir Ispanijos regionai, sudarydami savo kaimo plėtros planus, pasinaudojo Reglamento Nr. 1257/99 16 straipsnio nuostatomis. Kitos valstybės (pvz., Ispanija, JK, Vokietija, Graikija ir Austrija) nusprendė taikyti žemės ūkio aplinkos priemones, tikslingai taikomas jų *Natura 2000* teritorijų poreikiams tenkinti. Taip pat yra kitos žemės ūkio aplinkos priemonės, skirtos skatinti aplinką tausojančius ūkininkavimo metodus *Natura 2000* teritorijose (kaip ekologinis ūkininkavimas, ūkininkavimas, skatinantis integruotas pesticidų naudojimo technikas, ir t.t.), tačiau valstybės narės nepateikia pakankamai informacijos apie tai, kiek žemės ūkio paskirties plotų, kuriuose yra įgyvendinamos specialiai su *Natura 2000* nesiejamos žemės ūkio aplinkos priemonės, vėliau buvo įvardytos *Natura 2000* teritorijomis.

Tai, kas yra įmanoma įgyvendinti vienoje valstybėje narėje dėl skiriamų pakankamų finansinių išteklių, kitose valstybėse narėse gali būti sunkiau įgyvendinama. Be to, kiekvienas pagrindinis fondas ir iniciatyvos numato įvairius apribojimus, pvz., skiriant finansavimą iš Sanglaudos fondo yra nustatomi kai kurių regionų ar valstybių tinkamumo nustatymo apribojimai, ERPF ir EŽŪOGF apriboja finansavimą turinčius teisę gauti tvarkymo veiksmus, schemas arba paramos gavėjus. Tačiau neseniai numatyti BŽŪP pakeitimai, įgyvendintini kartu su 2003 m. reforma, bei Komisijos pasiūlymai dėl naujosios ES sanglaudos politikos (7 priedas) iš esmės praplėtė bendras viso tinklo finansavimo galimybes. Ateitis parodys, kaip valstybės narės sugebės pasinaudoti naujomis galimybėmis įgyvendindamos savo programas ar planus per ateinančius finansinius laikotarpius.

4. IŠVADOS IR TOLIMESNI VEIKSMAI

Europos biologinės įvairovės apsauga dabar yra pasiekusi lemiamą etapą. Europos Vadovų Tarybos susitikime Geteborge susitarta, kad siekiamas tikslas yra iki 2010 metų sustabdyti Europos biologinės įvairovės nykimą. Teisinė ir politinė sistema jau parengta, saugojamos

teritorijos, sudarančios *Natura 2000* tinklą, jau yra paskirtos. Todėl Geteborge apibrėžtiems tikslams pasiekti dabar yra svarbiausias efektyvus apibrėžtų teritorijų tvarkymas.

Dabar būtina aiškiai pasirinkti, ar *Natura 2000* finansavimas turi tapti integruota kitų Bendrijos finansavimo programų dalimi, ar turi būti sudaromas atskiras tikslinis fondas. Valstybių narių ir suinteresuotų šalių konsultacijos¹² aiškiai parodė, kad nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė. Dauguma valstybių narių palaikė integravimo galimybę, nors suinteresuotos šalys pasisakė už atskirą *Natura 2000* finansavimui skirtą fondą. Nepaisant tokio nuomonių išsiskyrimo, Komisijos nuomone, integracinis požiūris šiuo atveju yra geresnis pasirinkimas dėl tokių priežasčių:

- tai leis užtikrinti, kad *Natura 2000* teritorijų tvarkymas taptų platesnės ES žemės tvarkymo politikos sudedamąja dalimi. Todėl *Natura 2000* teritorijose vykdomai ūkininkavimo veiklai bus galima skirti finansavimą pagal BŽŪP, taikyti struktūrines intervencijas, kurios yra kaimo ir regioninės plėtros politikos dalimi. Tokia papildanti strategija leis *Natura 2000* teritorijoms padaryti didesnę įtaką apsaugojant Europos biologinę įvairovę, nei tuo atveju, kai bendrame politiniame kontekste *Natura 2000* plotai būtų traktuojami atsietai nuo platesnio politikos konteksto ar kitaip nei jame;
- tai leis valstybėms narėms apibrėžti prioritetus ir kurti politikas bei priemones, atsižvelgiant į jų nacionalinę bei regioninę specifiką;
- tai leis išvengti Bendrijos finansavimo instrumentų persidengimo ar dubliavimo, administravimo sudėtingumo, ir dėl tokio dubliavimo atsirandančių papildomų lėšų pervedimo sąnaudų.

Todėl Komisija, teikdama savo pasiūlymus dėl finansavimo ateityje teisės aktų pasiūlys sudaryti galimybes valstybėms narėms numatyti bendrą kai kurių *Natura 2000* teritorijose vykdomų veiklų finansavimą, panaudojant esamus finansavimo instrumentus.

Komisija yra pareiškusi savo pasiryžimą įgyvendinti *NATURA 2000* savo neseniai apskelbtame komunikate „Building our Common Future“¹³ („Kuriant mūsų bendrą ateitį“), kurioje ji išdėstė savo požiūrį dėl ateinančio finansinio laikotarpio. Komisija pareiškė savo nuomonę, kad nuo 2006 m. kaimo plėtros strategija turėtų daugiausia dėmesio, *inter alia*, skirti tokiems uždaviniams:

- aplinkos ir kaimo vietovių būklės gerinimas skiriant paramą žemės tvarkymo darbams ir bendrai finansuojant su *Natura 2000* saugojamomis teritorijomis susijusią kaimo plėtros veiklą.

¹² Konsultacijų dėl *Natura 2000* finansavimo ataskaita skelbiama: http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/natura_2000_network/financing_natura_2000/index_en.htm

¹³ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui *Kuriant mūsų bendrą ateitį: ateities iššūkiai ir išsiplėtusios Europos Sąjungos biudžeto ištekliai, 2007–2013, KOM (2004) (Building our common Future Policy Challenges and budgetary means of the Enlarged Union 2007–2013, KOM(2004)101, galutinis.*

Kitas labai svarbus uždavinys, laikomas prioritetiniu aplinkos apsaugos srityje 2007–2012 laikotarpiu yra:

- plėtoti ir įgyvendinti *Natura 2000* tinklą siekiant apsaugoti Europos biologinę įvairovę, ir įgyvendinti biologinės įvairovės apsaugos veiksmų planus.

Šiuo tikslu ateityje persvarstant kaimo plėtros reglamentavimą reikėtų pateikti atitinkamus naujus pasiūlymus, kaip galima išnaudoti turimas galimybes sudaryti palankesnes sąlygas įgyvendinti ir bendrai finansuoti kaimo plėtros veiksmus, susijusius su *Natura 2000* tinklo įgyvendinimu, tvarkyti saugojamas teritorijas žemės ūkio paskirties ar miškų žemėse bei skatinti valstybes nares išnaudoti tokias galimybes. Europos sanglaudos politika, įgyvendinama per Sanglaudos ir struktūrinius fondus, jau yra numaciusi galimybes remti investicijas į infrastruktūros plėtrą *Natura 2000* teritorijose, pagal nacionalines, regionines ir tarpvalstybines programas įgyvendinant aplinkos projektus ir programas, jeigu jos skatina bendrą regiono ekonominę plėtrą. Savo pasiūlyme dėl struktūrinių ir Sanglaudos fondų peržiūrėjimo Komisija šią galimybę išsaugos¹⁴ ir vėliau pateiks atitinkamas rekomendacijas dėl Geteborge priimtų išsipareigojimų įvykdymo. Be finansavimo per kaimo plėtros ir struktūrinius fondus teikiamame pasiūlyme dėl Aplinkos finansinio instrumento taip pat bus numatyta tam tikra parama *Natura 2000* tinklo įgyvendinimui. Pirmiausia šioje srityje finansavimas bus skiriamas remti tokius veiksmus kaip dalinimasis geriausia patirtimi, ryšių palaikymas ir sąmoningumo ugdymo veikla.

Todėl yra numatoma, kad bendrai finansuojant *Natura 2000* veiklą reikšmingą indelį įneš Bendrijos fondai, pirmiausia struktūriniai ir Kaimo plėtros fondai. Tačiau šiuo metu yra neįmanoma nustatyti siekiamos tokio finansavimo apimties, kadangi tai dideliu mastu priklausys nuo kiekvienos valstybės narės programoje *Natura 2000* tinklui teikiamo prioriteto. Kiekviename iš šių reglamentų bus apibrėžti kriterijai dėl teritorijų tinkamumo gauti paramą, ir bus taikomos bendros kiekvieno fondo taisyklės.

Būtina toliau dirbti siekiant tikslinti sąnaudų apskaičiavimus, ir kurti įgyvendinimo nacionaliniu lygiu programas, kurios bus labai reikalingos užtikrinant efektyvų Bendrijos lėšų panaudojimą. Šiuo metu valstybių narių rengiami *Natura 2000* teritorijose įgyvendinti skirti plėtros planai turėtų padėti tiksliau apskaičiuoti būtinas sąnaudas.

Labai svarbu, kad integravus *Natura 2000* finansavimo poreikius į kitas politikos sritis, kaip apibrėžta šiame komunikate, būtų užtikrintas pakankamas finansavimas tinklo apibrėžtiems tikslams pasiekti. Todėl Komisija skatins valstybes nares, sudarančias savo programas dėl šių lėšų panaudojimo, deramai atsižvelgti į *Natura 2000* poreikius. Komisija taip pat įvertins galimybę paskelbti išsamesnes rekomendacijas, kaip šios lėšos gali būti panaudotos *Natura 2000* tinklo veikimui remti.

¹⁴ Naujos bendro finansavimo galimybės gali būti sukurtos, Komisijai pateikus pasiūlymą dėl Naujo finansinio instrumento dėl pasienio bendradarbiavimo prie Bendrijos išorinių sienų.

Kokį bendrą finansavimą Bendrija skirs *Natura 2000* ateityje?

Šiuo metu neįmanoma tiksliai nustatyti, kokios sumos kiekvienais metais galėtų būti skiriamos bendram *Natura 2000* teritorijų tvarkymo finansavimui nuo 2007 m., kadangi kiekviena valstybė narė ir regionas, sudarydami savo nacionalines ir regionines įvairių lėšų panaudojimo programas, turės tinkamai atsižvelgti į saugojamųjų teritorijų finansavimo poreikius. Kiekviename fonde atskirai numatytų lėšų rezervuoti šiam tikslui taip pat nėra siūloma, kadangi kiekvienoje valstybėje narėje situacija bus skirtinga.

Dėl šios priežasties taip pat neįmanoma iš anksto numatyti, kokia apskaičiuotų *Natura 2000* sąnaudų dalis gali būti bendrai finansuojama iš Bendrijos biudžeto. Tačiau pateiksimas pavyzdys, pasirinktas remiantis 2000–2006 metais sukaupta patirtimi, parodo, kaip galėtų veikti siūlomoji sistema.

Bendro Bendrijos finansavimo norma atskiroms investicijoms ar veikloms bus nustatoma kiekviename reglamente ir ji bus skirtinga (pvz., šiuo metu, didžiausia norma yra iki 50–85%). Tačiau, paprastumo dėlei, galima teigti, kad jeigu finansavimo našta perpus pasidalina Bendrija ir valstybė narė, tai reiškia, kad iki pusės numatomų sąnaudų padengs Bendrija. Kadangi šiuo metu tikslų išlaidų apskaičiuoti yra neįmanoma, galima numatyti, kad kiekvienais metais maždaug 500 mln. € yra skiriama kaimo plėtros priemonėms, susijusioms su *Natura 2000* teritorijų tvarkymu. Atsižvelgiant į ES plėtrą bei numatomą teritorijų paskyrimo proceso užbaigimą, planuojama, kad per ateinančius metus šie skaičiai gerokai išaugs, be abejo, priklausomai nuo valstybių narių pasirinktų strategijų sudarant kaimo plėtros planus. Tokie duomenys apie skiriamą finansavimą iš struktūrinių fondų kol kas nėra gauti, todėl šiame etape šiuo atžvilgiu negalima daryti jokių panašių ar iliustravimui skirtų prognozių. Tačiau, labai nemaža struktūrinių fondų skiriamų lėšų dalis jau dabar yra nukreipiama aplinkos projektams įgyvendinti, o kai kurios valstybės narės skiria pakankamai dideles lėšas gamtos apsaugai.